

УДК 355.318.1(477)

Д. А. Морквін

І. М. Гох

С. Д. Черкашин

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Досліджено роль і значення міжнародного співробітництва Національної гвардії України. Наголошено, що міжнародне співробітництво – основна складова професійної діяльності Національної гвардії України. Головними напрямками у його роботі є: використання міжнародного досвіду інших гвардійських (правоохоронних) органів у своїй діяльності; організація спільних міжнародних науково-дослідних проєктів; співробітництво та комунікація у сфері протидії злочинним діянням; підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації особового складу Національної гвардії у зарубіжних країнах. Зазначено, що роль міжнародного співробітництва Національної гвардії України у сфері правоохоронної діяльності переоцінити дуже складно, оскільки саме міжнародна співпраця дає змогу врегулювати діяльність Національної гвардії України з іншими правоохоронними службами та відомствами у такий спосіб, щоб забезпечити реалізацію не тільки своїх завдань і функцій, але і спільно протидіяти злочинності, забезпечувати мир та громадський порядок.

Ключові слова: Національна гвардія України, міжнародне співробітництво, роль, значення, правоохоронні функції, Україна.

Постановка проблеми. Національна гвардія України (НГУ) як військово-формування з правоохоронними функціями формувалася фактично в бойових умовах. На початку ескалації військового конфлікту, зокрема збройної агресії Росії проти України, 13 березня 2014 року було прийнято Закон України «Про Національну гвардію України», яким створено силову структуру із залученням нових військових кадрів на добровільчій основі, наділену певними правоохоронними функціями. Водночас з функціональними обов'язками внутрішніх військ на НГУ було покладено й цілком нові завдання, зокрема у громадській сфері – здійснення контролю за громадським порядком щодо недопущення масових безладів або участь у спеціальних операціях з припинення діяльності незаконних озброєних груп та організованих злочинних організацій на території України [1, с. 3].

Наразі демократичні погляди європейських країн, зокрема їх сучасні стандарти та практики організації життя, відіграють провідну роль у модифікації правової системи України та розробленні механізмів удосконалення

діяльності Національної гвардії України. А отже, українська наукова спільнота спрямовує свої зусилля на визначення та розуміння ролі, функцій і значення міжнародного співробітництва Національної гвардії України та переосмислення адміністративно-правових засад діяльності на основі загальноприйнятих демократичних принципів.

Викладене вище свідчить про актуальність і необхідність дослідження ролі та значення міжнародного співробітництва Національної гвардії України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання міжнародного співробітництва Національної гвардії України висвітлювали у своїх працях такі вчені, як О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, А. І. Білас, С. Г. Братель, В. О. Бурбик, В. С. Венедиктов, В. І. Гаврилюк, Т. С. Гавриш, Й. І. Горінецький, С. М. Гусаров, С. Д. Гусарев, В. С. Гусласький, О. Ю. Дрозд, Є. В. Зозуля, М. І. Іншин, В. С. Ковальський, А. Т. Комзюк, В. С. Кузьмічов, М. Н. Курко, В. В. Марков, О. В. Негодченко, О. М. Резнік, О. Ю. Салманова, Р. А. Сербин,

О. Ю. Синявська, В. В. Сокурєнко, В. В. Столбова, В. Я. Тацій, В. М. Тєртишник, Ю. О. Толстенко, Ю. М. Топчій, О. П. Угровецький, В. В. Устимєнко, Н. В. Федіна, П. І. Хамула, В. В. Черней, В. В. Чумак, О. Н. Ярмиш та ін. Згадані вище та інші науковці зробили значний внесок у розвиток науки адміністративного права, у дослідження правового забезпечення діяльності правоохоронних органів. Разом з тим далеко не всі проблемні питання знайшли своє вирішення, окремі з них були тільки позначені, а деякі залишилися дискусійними. Саме серед таких проблемних питань актуальним залишається дослідження ролі і значення міжнародного співробітництва Національної гвардії України, а також нормативно-правових засад адміністративного регулювання їх функціонування, що підкреслює доцільність наукового пошуку з досліджуваних питань.

Мета статті – визначити роль та значення міжнародного співробітництва Національної гвардії України, розкрити основні напрями міжнародної взаємодії Національної гвардії України, дослідити інститут міжнародного співробітництва Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. Дослідник В. С. Гуславський зазначає, що «сучасне міжнародне співробітництво – це новий цивілізаційний рівень співробітництва, зокрема, у формі міжнародного обміну продуктами матеріального та духовного співробітництва на взаємовигідній основі» [2, с. 25, 26; 3, с. 134]. Такому співробітництву властиві рівноправність сторін, невстрявання у справи один одного, об'єктивний гуманізм, повага до суверенітету іншої держави. Залежно від того, у якій конкретній сфері, у який час та за яких умов здійснюється певне співробітництво, перевага віддається якійсь певній «якості» відносин, але домінантність однієї якості не означає, що іншими слід нехтувати.

Учений М. М. Сірант, досліджуючи значення міжнародного правоохоронного співробітництва, наголошує, що «в умовах інтеграційних процесів в Україні та Європейському Союзі правоохоронна співпраця набуває особливого значення, що зумовлює не тільки необхідність об'єднання зусиль держав і підвищення ефективності використання наявних можливостей міжнародної правоохоронної співпраці, а й прийняття на національному та міжнародному рівнях скоординованих заходів щодо удосконалення правового регулювання» [4, с. 354].

Перш ніж з'ясувати сутність поняття «міжнародне співробітництво Національної гвардії України», необхідно розпочати з пояснення відповідних дефініцій. Варто звернутися передусім до Великого тлумачного словника сучасної української мови, що визначає термін «співпраця» як «спільну з ким-небудь діяльність», а прикметнику «міжнародний» дає такі визначення: «1. Стос. до відносин між народами і країнами. 2. У якому беруть участь представники різних країн, народів. 3. Існує між народами, поширюється на них» [5, с. 1098].

Перелічені вище словникові тлумачення дозволяють авторам статті сформулювати власне визначення такого поняття, як «міжнародна співпраця»: це свого роду спільна діяльність, яка існує між народами, країнами та в якій беруть участь представники різних країн, що дає можливість використовувати та залучатися до кращого світового досвіду з метою розроблення перспективної моделі розвитку своєї країни.

Науковець А. В. Войціховський, досліджуючи питання міжнародного співробітництва правоохоронних органів у сфері боротьби зі злочинністю у контексті міжнародного права, стверджує, що «в сучасних умовах міжнародне співробітництво виробило і активно застосовує великий арсенал спільних заходів для боротьби зі злочинністю. Взаємодія у боротьбі зі злочинністю здійснюється державами як безпосередньо, так і в рамках створюваних ними міжнародних правоохоронних організацій» [6, с. 48; 7, с. 7].

Зі свого боку, сучасне міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності характеризується певними ознаками.

1. Це різновид спільної діяльності держав в особі уповноважених на те органів. Така діяльність виникає через проведення відповідними органами цілеспрямованої зовнішньої політики, що ґрунтується на спільності державних інтересів. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності існує переважно між рівноправними суб'єктами міжнародного права, насамперед між державами, та має погоджувальний, управлінський характер.

2. Участь у міжнародному співробітництві у сфері правоохоронної діяльності передусім є обов'язком держав, а не правом.

3. Це складова системи міжнародних відносин, її характер і зміст залежать від їхньої значущості. Міжнародне співробітництво у сфері

правоохоронної діяльності полягає у впорядкуванні та розвитку міжнародних відносин у їхньому багатому різноманітті. Такі відносини створюються унаслідок виникнення питань, від вирішення яких залежить забезпечення національної безпеки, як у межах конкретного географічного регіону, так і усього світу (наприклад, створення єдиних принципів роботи у межах міжнародного правоохоронного співробітництва, підготовка та проведення навчальних семінарів тощо), а також, і це головне, захист власних внутрішньодержавних інтересів і забезпечення безпеки своєї країни [7, с. 10].

4. Це співробітництво здійснюється за певними принципами, єдиними для усього міжнародного права. Серед основних можна виділити такі: суверенна рівність держав, повага державного суверенітету чужої країни, співробітництво держав, сумлінне виконання міжнародних зобов'язань тощо. Ці принципи у своїй сукупності визначають зміст галузі права, виражають її інформативно-керівні ідеї і положення. Водночас з основними принципами існують і спеціальні, які характеризуються вузькою сферою застосування. До них можна віднести принципи взаємності, добровільності, законності, міжнародної правової допомоги, додержання прав та інтересів третіх сторін державами-учасниками договірних відносин тощо [8, с. 7; 10, с. 47].

5. Базується на нормах права. Цілі міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності можуть бути реалізовані лише у тому випадку, якщо вони підкріплені реальною силою. У зв'язку з цим обов'язковою умовою існування міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності є наявність системи норм міжнародного та внутрішньодержавного права, що встановлюють загальні принципи співробітництва, регулюють правила поведінки і повноваження органів, які їх реалізують, відповідальність за порушення зобов'язань, узятих на основі такого співробітництва. Правові норми допомагають найбільш повно та всебічно розкрити зміст міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності [9, с. 174; 11, с. 21; 12, с. 108].

Таким чином, проаналізувавши зазначені вище положення, викладені у працях вітчизняних науковців, можна дійти висновку, що міжнародне правоохоронне співробітництво є тією єдиною розумною альтернативою стосовно міжнародних ідейно-політичних

принципів у галузі права та має бути рівноправним, без втручання у внутрішні справи іншої держави, без загрози застосування сили. Звісно, певні форми співробітництва, його напрями та засоби реалізації передусім залежать від самих держав, зокрема потреб і матеріальних ресурсів, прийнятих міжнародних зобов'язань та внутрішнього законодавства. Натомість варто зауважити, що міжнародне співробітництво має бути не лише корисним для двох, трьох тощо держав, між якими воно існує. Воно повинно нести благо всьому світовому співтовариству.

Відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 12 Закону України від 13.03.2014 р. «Про Національну гвардію України» НГУ має зобов'язання, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, брати участь у міжнародному співробітництві, операціях із підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів [13].

Для проведення заходів з міжнародного співробітництва у складі Головного управління НГУ створено та діє окреме управління міжнародного співробітництва, завданнями якого є [14]:

1) підготовка та реалізація європейських проєктів, що стосуються НГУ;

2) участь у ретельній підготовці та відборі кандидатів з числа військовослужбовців НГУ для виконання міжнародних миротворчих операцій;

3) організація міжнародного співробітництва НГУ з аналогічними військовими формуваннями іноземних держав та іншими правоохоронними структурами, здійснення спільних заходів у межах своєї компетенції (OSCE, Transparency International, Женевський центр демократичного контролю над збройними силами тощо);

4) протокольне та організаційне забезпечення візитів делегацій, окремих представників військових правоохоронних структур іноземних держав до НГУ, міжнародних зустрічей, нарад, конференцій та інших заходів;

5) організація виїздів представників НГУ у службові відрядження за кордон;

6) проведення заходів щодо організації вдосконалення мовної підготовки військовослужбовців НГУ [14].

Одним із пріоритетних і перспективних напрямів міжнародної діяльності НГУ є співробітництво з подібними військовими формуваннями іноземних держав та їхніми правоохоронними структурами. Такі процеси

завичай складні та довготривалі, тому доречно визначити головні завдання у цьому напрямі, які, на думку авторів, мають складатися з [14]:

– участі у проєктах військово-правоохоронного спрямування;

– вступу до різних безпекових європейських та євроатлантичних структур і організацій (зокрема Асоціація FIER, НАТО);

– створення нової системи навчання особового складу НГУ відповідно до стандартів НАТО;

– проведення спільних військових навчань із представниками іноземного сектору безпеки та оборони («Fearless Guardian–2015», «Rapid Trident–2016» та ін.)» [14].

Так, головним напрямом НГУ у міжнародному співробітництві є участь у створенні, підготовці та реалізації проєктів спільно з Європейським Союзом (ЄС). У цьому контексті варто зазначити реалізацію проєкту Twinning, який позитивно вплинув на розроблення та запровадження реформ у військово-правоохоронній сфері України. Сутність цього проєкту полягала в обміні винятковим досвідом в окремо взятій галузі державного управління, в тому числі у сфері управління НГУ (до 2014 року – внутрішніми військами МВС України), з метою наближення до європейських норм і стандартів через навчальні тренінги, стажування тощо, необхідних для успішної адаптації національного законодавства до законодавства ЄС [18].

Успішним прикладом міжнародної співпраці НГУ є співпраця щодо обміну досвідом з Національною гвардією штату Каліфорнія Сполучених Штатів Америки (США). У процесі плідної взаємодії двох військових формувань було розглянуто основні аспекти реформування системи управління, логістики та підготовки особового складу НГУ, а також досліджено практичні питання стосовно створення сержантського корпусу за аналогом США тощо [16, с. 70]. Таким чином, подібні формати роботи у вигляді консультативних порад, інструкцій та настанов сприяють розробленню та впровадженню нових стандартів управління у діяльність Національної гвардії України.

Національна гвардія України також бере участь у миротворчих операціях міжнародного рівня, які орієнтовані на підтримання миру і безпеки. Це один з головних і важливих напрямів, у якому працює Національна гвардія. Слід згадати, що у 2015 році наші військовослужбовці

брали «безпосередню участь у міжнародних операціях ООН з підтримання миру і безпеки у Південному Судані, Кіпрі, Кот-де’Івуарі, у Ліверії, Республіці Конго, а також у штабквартирі ООН» [17, с. 71]. Українські військовослужбовці Національної гвардії України користуються заслуженим авторитетом у керівництва поліції місії ООН, колег по роботі та місцевої поліції у відповідних державах, і це не тільки завдяки своїм особистим характеристикам, але й своїй відмінній підготовці, високому професійному рівню, досвіду правоохоронної діяльності, щоб гідно представляти на міжнародній арені свою Державу загалом і МВС України зокрема [6].

Проаналізувавши реальний стан діяльності Національної гвардії України, її роль і місце в організації та реалізації міжнародного співробітництва, можна зауважити, що така форма спільної діяльності, як вирішальний чинник удосконалення адміністративно-правових засад діяльності зазначеного правоохоронного органу, характеризується певними ознаками.

1. Міжнародне співробітництво – це діяльність, яка характеризується багатосторонніми та підзаконними відносинами.

2. Роботу у сфері міжнародного співробітництва здійснюють спеціально створені відділи та управління, що функціонують при Головному управлінні НГУ. Безпосередню реалізацію такого співробітництва виконують посадові особи та військовослужбовці НГУ, які діють у межах своїх повноважень і професійних компетенцій, що нормативно закріплено законодавством України.

3. Така діяльність здійснюється у межах певних правових форм, до яких можна віднести: різні міжнародні програми зі співробітництва, стандарти військової підготовки, програми адаптації, військову стандартизацію тощо.

4. Міжнародна діяльність НГУ здійснюється за допомогою проведення відповідних заходів, що мають правоохоронне спрямування: конференції, спільні навчання, навчальні тренінги, семінари тощо [18, с. 132].

Висновки

Отже, міжнародне співробітництво – основна складова професійної діяльності Національної гвардії України. Головними напрямками у його роботі є: використання міжнародного досвіду інших гвардійських

(правоохоронних) органів у своїй діяльності; організація спільних міжнародних науково-дослідних проєктів; співробітництво та комунікація у сфері протидії злочинним діянням; підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації особового складу Національної гвардії у зарубіжних країнах.

Саме інститут міжнародного співробітництва Національної гвардії України є своєрідним інструментом, що дає змогу успішно реалізувати захист міжнародної безпеки та прав й основоположних свобод людини і громадянина.

Таким чином, роль міжнародного співробітництва Національної гвардії України у сфері правоохоронної діяльності переоцінити дуже складно, оскільки саме міжнародна співпраця дозволяє врегулювати діяльність Національної гвардії України з іншими правоохоронними службами та відомствами у такий спосіб, щоб забезпечити реалізацію не тільки своїх завдань і функцій, але і спільно протидіяти злочинності, забезпечувати мир та громадський порядок.

Подальші наукові дослідження міжнародного співробітництва Національної гвардії України потрібно зосередити на діяльності НГУ у таких безпекових європейських та євроатлантичних структурах, як Асоціація ФІЕР і НАТО.

Перелік джерел посилання

1. Флурі Ф., Бадрак В. Національна гвардія України: шляхи розвитку: посібник. Женева – Київ, 2017. С. 50.

2. Гуславський В. С. Управління співробітництвом ОВС України з правоохоронними органами країн СНД: організаційно-правові засади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2006. 444 с.

3. Чаплинська Ю. А. Адміністративно-правове забезпечення реформування органів прокуратури України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2018. 421 с.

4. Сірант М. М. Поліцейське співробітництво України і Європейського Союзу – правовий аспект. *Вісник національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2016. № 850 (11). С. 353–360.

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

6. Войціховський А. В. Міжнародні регіональні правоохоронні організації як напрям розвитку міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. *Міжнародні організації та міжнародне право XXI століття: етапи становлення, сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф, м. Харків, 19 лют. 2016 р. Харків, 2016. С. 48–52.

7. Перепьолкін С. М. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності : конспект лекцій. Дніпро, 2016. 54 с.

8. Виноградова О. І. Міжнародне співробітництво України у галузі боротьби зі злочинністю : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2000. 20 с.

9. Зозуля Є. В. Міжнародне співробітництво правоохоронних органів України в боротьбі зі злочинністю. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності.* 2008. № 3–4. С.173–179.

10. Негодченко О. В., Тертишник В. М. Міжнародне співробітництво у сфері правосуддя : навч. посіб. Дніпропетровськ : Юрид. акад. МВС України, 2002. 68 с.

11. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 40 с.

12. Калайда А. В. Роль і значення міжнародного співробітництва Національної поліції України. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2020. Вип. 4. С. 107–112.

13. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України.* 2014. № 17. Ст. 594.

14. Інформація з офіційного сайту Національної гвардії України. URL: <http://ngu.gov.ua/ua/mizhnarodnespivrobitnytstvo> (дата звернення: 26.10.2021).

15. Інформація з офіційного сайту центра адаптації державної служби до стандартів Європейського союзу. URL: <http://www.center.gov.ua/pro-tsentr/proekti/twinning> (дата звернення: 26.10.2021).

16. Інформація з офіційного сайту навчально-наукового інституту № 3. URL: <http://naiu.kiev.ua/smc/ua/uchastmirotvortsiv-mvs-ukrajini-u-rozbudovi-ta-zmitsnenninatsionalnoji-politsiji-liberiji.html> (дата звернення: 26.10.2021).

17. Національна гвардія України. Біла книга – 2015. URL: https://issuu.com/national_guard_of_

ukraine/docs/ bila_kniga_2015 (дата звернення: 26.10.2021).

18. Агапова О. В. Міжнародне співробітництво як чинник вдосконалення діяльності Національної гвардії України.

Підприємництво, господарство і право. 2016. № 12 (250). С. 131–135.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2022 р.

UDC 355.318.1(477)

D. Morkvin, I. Gokh, S. Cherkashyn

THE ROLE AND IMPORTANCE OF INTERNATIONAL COOPERATION IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

The article examines the role and importance of international cooperation of the National Guard of Ukraine. The main directions of international cooperation of the National Guard of Ukraine are determined and revealed. Perspective tasks have been identified, the implementation of which will ensure effective cooperation and development of bilateral relations with foreign military formations with law enforcement functions. It was emphasized that international cooperation is an integral part of the activities of the National Guard of Ukraine. It is emphasized that the Institute of International Cooperation of the National Guard of Ukraine is the tool that allows to fully ensure the protection of international security and the rights and fundamental freedoms of man and citizen.

It has been established that international cooperation is an integral part of the activities of the National Guard of Ukraine. Its main directions: assimilation and use of international experience of other guard (law enforcement) bodies; organization and implementation of joint international projects (including research projects; cooperation in the field of crime prevention; training of National Guard personnel) (retraining, advanced training) in foreign countries.

It is emphasized that the importance of international cooperation of the National Guard of Ukraine is difficult to overestimate, because with the help of international cooperation it is possible to regulate the activities of the National Guard of Ukraine with other law enforcement services and agencies so as to provide all necessary conditions for the National Guard of Ukraine. to fight crime, ensure peace and order.

It is emphasized that the institute of international cooperation of the National Guard of Ukraine is the tool that allows to fully ensure the protection of international security and the rights and fundamental freedoms of man and citizen.

Keywords: *National Guard of Ukraine, international cooperation, role, significance, law enforcement functions, Ukraine.*

Морквін Дмитро Анатолійович – старший науковий співробітник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-3651-6805>

Гох Ірина Миколаївна – науковий співробітник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-8465-9774>

Черкашин Сергій Дмитрович – кандидат військових наук, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-1973-3648>